

subject interaction. It is determined that interactive competence is necessary for the successful foreign language proficiency of future teachers of a foreign language and should be formed at the level of interpersonal relations by means of subject-subject interaction. It is characterized that the formation of the interactive competence of future teachers of a foreign language and its corresponding approaches and factors stimulate the learning process due to the fact that the modern innovative language teaching methodology tends to the development of personal characteristic features of future teachers of a foreign language. The linguomethodological conditions that are divided into motivational, substantial, joint and activity-based depending on their purpose have been scientifically grounded. It is noted that the linguistic methods of forming the interactive competence of future teachers of a foreign language should be purposeful in order to achieve successful results in teaching, learning and training.

Key words: linguomethodological conditions, interactive competence, future teachers, foreign language, subject-subject interaction.

Стаття надійшла до редакції 02.04 2018 р.

Стаття прийнята до друку 04.04.2018 р.

Рецензент – д. пед. н., проф. Шехавцова С. О.

УДК 378.147:371.314.6:159.955.1

Н. А. Бараненкова, Ю. В. Шевченко

**РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З
ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ
ЗАСОБАМИ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ**

В умовах реформування вищої освіти в Україні особливого значення набуває необхідність якісної підготовки висококваліфікованих спеціалістів, конкурентоздатних не тільки на теренах рідної держави, а й в європейському та світовому просторі. Процес євроінтеграції надає широкі можливості для працевлаштування випускників вишів, і знання іноземної мови за професійним спрямуванням є нагальною потребою. Але на сучасному етапі важливим стає не тільки наявність у молодого фахівця певного багажу знань, особистісних якостей та здібностей, а здатність критично мислити, застосовувати ті чи інші компетентності в роботі. У цьому зв'язку актуальність проблеми полягає у пошуку таких методів навчання, які активізували б комунікативну, пізнавальну й творчу діяльність студентів, озброюючи їх знаннями та вміннями, необхідними для користування іноземною мовою у професійній діяльності, і водночас спонукали б до креативності у вирішенні завдань, самостійності та автономії у навчанні. На нашу думку, найефективніше реалізує це завдання метод проектів.

Метод проектів не є принципово новою технологією в освіті. Ідея побудови навчання на цільовому акті діяльності студента, в основі якого лежить його зацікавленість, виникла і розвивалася в американській педагогіці на початку двадцятого сторіччя. Засновник цього методу Дж. Дьюї вважав, що вирішувана проблема має бути з реального життя, значуща для студента і для її розв'язання йому необхідно активізувати здобуті знання або здобути нові. Надзвичайно важливо було показати студентові яким чином вони знадобляться йому в житті. Пізніше ідеї проектування набули поширення і популярності в усьому світі завдяки раціональному поєднанню теоретичних знань з їх практичним застосуванням для розв'язання поставлених перед студентами завдань. Слід зазначити, що найбільш досліджений цей метод в умовах середньої школи. В наш час розробкою проектної методики для вищих навчальних закладів займалися такі російські та вітчизняні дослідники як Є. Полат, І. Зимня, Т. Сахарова, В. Тітова, С. Ніколаєва, О. Житнікова, О. Тарнопольський та ін. Питання застосування методу проектів на заняттях з іноземної мови досліджували Ю. Безвін, Є. Пеньковський, М. Вествуд, Т. Хатчінсон та ін.

Стаття має на меті дослідити ефективність використання методу проектів у навчанні іноземної професійно орієнтованої комунікації студентів немовних вищих навчальних закладів, виявити переваги та недоліки проектної методики, роль та завдання викладача в роботі над проектом.

У психолого-педагогічній літературі по-різному трактують поняття “проект”, однак, незважаючи на розбіжності у визначеннях, вчені однакові в думці, що це акт створення творчого продукту, особливий тип інтелектуальної діяльності, відмінною особливістю якої є перспективна орієнтація, практично спрямоване дослідження. За своєю сутністю метод проекту передбачає спеціально організований викладачем і самостійно виконуваний студентами комплекс дій, коли вони можуть бути незалежними під час ухвалення рішень і відповідальними за свій вибір [Полат 1999]. На сучасному етапі метод проектів широко використовується у світовій методиці викладання іноземної мови як в середній, так і вищій школі, оскільки дозволяє органічно синтезувати знання студентів з різних галузей для вирішення окремо взятої практичної проблеми, стимулюючи при цьому розвиток критичного мислення. Дії, спрямовані на досягнення певних результатів і продуктів з метою успішного вивчення іноземної мови, формують в студентів готовність до діяльності в умовах сучасного суспільства [Коряковцева 2002].

Оскільки в технічних вишах навчання студентів іноземної мови за професійним спрямуванням реалізується в контексті фахово-орієнтованих завдань, проектна робота повинна бути спрямована на критично осмислений кінцевий результат, який можна реалізувати у їхній майбутній професійній діяльності. Наявність певних практичних

результатів з подальшою можливістю їхнього використання сприяє підвищенню мотивації до вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням. Якщо матеріал підібраний відповідно до професійних інтересів, здібностей і рівня володіння мовою, виникає і зацікавленість у вирішенні проблемно-пошукових завдань. Крім того, під час роботи над проектом активуються попередньо засвоєні знання не лише мови, а й фахових дисциплін; відбувається процес набуття нових знань, навичок і вмінь. Погоджуємось з думкою Є. Полат, що на заняттях з іноземної мови для вирішення проблеми, яка лежить в основі будь-якого проекту, знадобляться не лише знання мови і значний обсяг предметних знань, а й певні інтелектуальні, творчі і комунікативні вміння, які в процесі реалізації проекту продовжують вдосконалюватися [Полат 2000]. Без сумніву, що саме метод проекту є одним із потужних чинників, що сприяють розвитку критичного мислення. Під критичним мисленням ми розуміємо систему міркувань, що використовується для аналізу проблемних завдань, їхньої обґрунтованої оцінки, інтерпретації та коректного застосування отриманих результатів відповідно до ситуації. Критичне мислення суттєво необхідне як інструмент дослідження проблеми [Peter A. Facione 1990]. Метод проекту відповідає одній з найвідоміших моделей, що описує процес становлення мислення – таксономії Б. Блума, згідно з якою цілі навчання безпосередньо залежать від ієрархії розумових процесів. Б. Блум розробив шість рівнів результатів навчання, причому перші три – знання, розуміння, застосування – відносять до мислення низького рівня, а аналіз, креативність, оцінювання називає мисленням високого рівня [Bloom 1994]. Мислення високого рівня – це використання когнітивних технік чи стратегій, побудованих на логічних висновках, створення колегіально узгоджених творчих моделей, прийняття обґрунтованих рішень для досягнення кінцевого результату [Халпер 2000].

Отже, поєднання інтелектуальних, творчих та комунікативних умінь сприяє розвитку критичного мислення під час реалізації проекту. Інтелектуальні вміння передбачають пошук, аналіз, систематизацію та узагальнення різних джерел інформації. Завдяки творчим умінням продукуються ідеї втілення проекту, передбачаються наслідки прийняття тих чи інших рішень. Комунікативні вміння допомагають вести дискусію, аргументувати власну точку зору та йти на компроміс, розв'язуючи конфліктні ситуації.

Проект – це колективна робота, яка складається із синтезу індивідуального внеску кожного учасника і спільного досягнення кінцевого продукту. Осмислення самостійно здобутої інформації здійснюється через призму особистого відношення до неї і оцінку кінцевих результатів. Великий інформаційний і технологічний обсяг багатьох проектів примушує учасників об'єднуватися у групи. Така ситуація сприяє становленню та формуванню соціалізованої особистості. Працюючи у команді студенти вчаться взаємодіяти один з одним,

вирішувати можливі конфлікти, набувати навичок етичного міжособистісного спілкування, брати відповідальність за вибір рішення, аналізувати результати діяльності. Таким чином у них формуються такі психологічні якості, як впевненість, самоповага, організованість та креативність у вирішенні проблем, розвивається критичне мислення.

Зазвичай реалізація проекту передбачає чотири послідовних етапи: підготовка, виконання, презентація та підбиття підсумків. Розглянемо роль критичного мислення у ході кожного етапу.

На підготовчому етапі викладач може запропонувати студентам вибрати цікавий аспект теми або заохотити до її самостійного формулювання. Як правило, проблемні або неоднозначні теми викликають у студентів велику зацікавленість, стимулюючи їхню пізнавальну, інтелектуальну та дослідницьку діяльність. Є. Полат вважає, що тільки метод проектів може дозволити перетворити заняття з іноземної мови у дискусійний, дослідницький клуб, в якому вирішуються дійсно цікаві і практично значущі проблеми [Полат 2000]. На цьому етапі відбувається формування груп і обговорюється внесок кожного учасника у проект. Студенти самостійно визначають зміст роботи і відповідне мовне наповнення. У сучасній методиці є популярним поділ студентів на пари, групи методом випадкового вибору, коли група формується за принципом вибраних ними однакових картинок, кольорів тощо. Якщо реалізація проекту потребує поділ учасників на групи, ми не рекомендуємо використовувати цей спосіб, оскільки, зазвичай, студенти мають різний рівень володіння іноземною мовою і групи можуть виявитися не рівноцінними. Для виконання організаційної ролі викладач може призначити лідера кожної групи з високим мовним рівнем та творчими здібностями, який збере команду, критично осмислюючи можливості кожного члена групи, що в подальшому вплине на адекватний розподіл завдань. Як показує наш досвід, проект є ефективним засобом індивідуалізації навчання: студенти з кращим рівнем володіння іноземною мовою можуть виконувати більш складні проекти, а менш підготовлені – завдання нижчого рівня складності, одночасно, працюючи в групі, підвищувати свій рівень знань.

Виконавчий етап передбачає збір та реферування досліджуваної інформації, опрацювання довідкових джерел та ілюстративного матеріалу, підготовку професійно орієнтованих завдань. Відповідно до обраної теми можуть залучатися такі методи дослідження, як інтерв'ю, анкетування, експеримент тощо. Студенти обговорюють та синтезують зібраний матеріал, корегують та оформлюють його у вигляді доповідей або звітів. Саме на цьому етапі найбільш розвивається критичне мислення, здійснюється розвиток умінь студентів у чотирьох видах мовленнєвої діяльності: читанні, письмі, говорінні та аудіюванні. Крім того, така практична діяльність збагачує словниковий запас, розширює комунікативні навички.

Для презентації проекту студенти повинні обрати прийоми подачі інформації, підготувати необхідні наочні матеріали, технічні засоби, продумати систему використання способів презентації. Спосіб презентації значною мірою залежить від виду кінцевого продукту. Це може бути відеопоказ, усна презентація, буклет, схема тощо. Проект може бути представлений як колективно, так і окремими представниками групи. Викладачеві важливо навчити членів групи інтерактивного спілкування з аудиторією незадіяних у проекті студентів, тому слід підготувати також низку риторичних, спірних або дискусійних питань.

Не менш важливим є підсумковий етап, який складається з обговорення представлених результатів проектної діяльності, їхнього аналізу та оцінювання. Цей етап вважається і більш складним через визначення критеріїв оцінювання. Найчастіше виділяються три аспекти: змістовий, мовленнєвий та інтерактивний. Із змістової точки зору презентація оцінюється на відповідність цілям та змісту проекту, ступеню досягнення мети, логічної послідовності викладення матеріалу. Для оцінювання дослідницьких проектів необхідно залучати викладачів спеціальних дисциплін, які нададуть відгук про підтвердження результатів та висновків. Через інтерактивний аспект оцінюється особистий внесок кожного учасника проекту, вміння працювати в команді та з аудиторією. Доцільно провести цей етап шляхом самооцінювання або взаємооцінювання, заповнюючи, наприклад, розроблені викладачем анкети. Оскільки мова йде про проектну діяльність на заняттях з іноземної мови, то, безперечно, мовленнєвий аспект є невід'ємною складовою проекту, де оцінюється рівень володіння мовним матеріалом, стилістична адекватність, багатство активного словника, інтеграція всіх видів мовленнєвої діяльності. Проте, вважаємо, повинен оцінюватися не тільки рівень володіння мовою, а здатність студентів ефективно користуватися нею як під час роботи над проектом, так і на завершальному етапі – презентації. Не менш важлива якість кінцевого продукту, враховуючи не лише його лінгвістичну коректність, а й практичну значущість, оригінальність, а також позитивний досвід, який отримують студенти від виконання цього виду роботи.

Загалом оцінювання залежить від тривалості проекту. За умов кредитно-модульної системи навчання проект має реалізуватися в межах певного тематичного циклу, тому розрізняють короткострокові, середньої тривалості та довготермінові проекти. В залежності від цього оцінювання може бути поточним у вигляді моніторингу окремих видів діяльності, тем, проміжного продукту, та підсумковим за згаданими вище аспектами після презентації кінцевих результатів.

Окремої уваги в роботі над проектом заслуговує роль викладача. Необхідність не просто навчати, а розвивати у студентів критичне мислення, творчий потенціал вимагає від викладача сучасного погляду на побудову занять, їхнього ретельного перспективного планування. Щоб забезпечити формування навичок мислення високого рівня, викладачеві

необхідно зрозуміти, які саме процеси мислення слід активізувати в студентів на кожному етапі роботи, навчити їх ставити питання та аналізувати причини певних явищ, оперувати аргументами та оцінювати результати своєї діяльності. Для цього необхідно правильно визначати цілі навчання, формулювати проблеми та укладати завдання для їхнього вирішення; підбирати відповідно до поставлених цілей адекватні критерії оцінювання, організовувати рефлексії за результатами виконаної роботи, тобто з'ясувати, які труднощі виникали при виконанні тих чи інших завдань. Але, при цьому, викладач не повинен нав'язувати студентам власних ідей, не пропонувати їм готових рішень, лише налаштовувати їх на самостійний вибір об'єкту дослідження, пошуку інформації та шляхів вирішення проблем, формату презентації отриманих результатів тощо. Тобто, виконувати роль мотиватора, координатора та радника.

Безумовно, планування та виконання проектної роботи вимагає і від викладача, і від студентів більших часових витрат, опрацювання більшої кількості джерел. Тому варто звернути увагу на переваги та недоліки цього методу. Як ми зазначали вище, кожен етап виконання проектної роботи формує в студентів навички мислення високого рівня – від визначення теми та аналізу джерел інформації, через синтез ідей, до їхнього креативного втілення. У підсумку студенти здатні самостійно оцінювати, критикувати, дискутувати, оперуючи аргументами, щодо наукової цінності та практичної значущості їхньої роботи. Крім цих переваг проектна методика сприяє підвищенню мотивації до вивчення іноземної мови як засобу комунікації, інтеграції навчальних предметів, розвитку навичок групової діяльності, самоосвіти та самоконтролю. Серед незначних недоліків слід зазначити проблему суб'єктивної оцінки творчої роботи, стресові ситуації через переоцінку своїх можливостей чи неможливість виконати завдання у визначенні строки, психологічні комунікативні проблеми. Варто звернути увагу й на те, що процес дослідження потребує не тільки часу, а й певних матеріальних затрат.

Підсумовуючи, зазначимо, що з моменту виникнення і донині проектна методика не втратила своєї актуальності та довела свою ефективність у формуванні у студентів навичок критичного мислення при навчанні іноземної мови за професійним спрямуванням. На кожному етапі виконання проекту відбувається стимулювання інтелектуальних, креативних, комунікативних здібностей студентів, удосконалення мовленнєвих вмінь, поглиблення предметних знань. Це сприяє підвищенню мотивації до навчання, самооцінки, розширенню творчого та дослідницького потенціалу, що, безперечно, робить їх конкурентоздатними у майбутній професійній діяльності. Впровадження проектної методики у процес навчання іноземної мови за професійним спрямуванням дає змогу викладачеві оптимізувати цей процес, реалізувати особистісно-діяльнісний, проблемно-пізнавальний та диференційований підходи у навчанні, які є пріоритетними на сучасному етапі розвитку методики викладання іноземних мов у вищій школі.

Подальші наукові дослідження щодо окресленої нами проблеми вбачаються, насамперед, у розробці належної методологічної бази та критеріїв оцінювання як кожного етапу проекту, так і кінцевого результату.

Література

- Коряковцева 2002** – Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык : [пособие для учителей] / Н.Ф. Коряковцева. – М. : АРКТИ, 2002. – 175 с.;
- Полат 1999** – Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е.С. Полат. – М. : Академия, 1999. – 224 с.;
- Полат 2000** – Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка / Е.С. Полат // Иностранные языки в школе. – 2000. - № 2, 3. – С. 3-10;
- Халпер 2000** – Халпер Дайана. Психология критического мышления / Д. Халпер. – Санкт-Петербург : Питер, 2000. – 168 с.;
- Bloom 1994** – Bloom, B.S. Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals: Handbook I, cognitive domain. – New York: Longman., 1994;
- Peter A. Facione 1990** –Facione, Peter A. Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction. Research Findings and Recommendations. 1990. URL : <http://eric.ed.gov/?id=ED315423>.

Бараненкова Н. А., Шевченко Ю. В. Розвиток критичного мислення на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням засобами методу проектів.

В статті розглядається питання використання методу проектів у навчанні іншомовної професійно орієнтованої комунікації студентів немовних вищих навчальних закладів, аналізуються переваги та недоліки проектної методики, з'ясовуються роль та завдання викладача в проектній роботі. Етапи роботи над проектом окреслюються через призму таксономії Б. Блума, що описує процес становлення мислення, та згідно з якою цілі навчання безпосередньо залежать від ієрархії розумових процесів. Формування і розвиток навичок критичного мислення повинно відбуватися на всіх етапах навчання іноземної мови, і тому одним із потужних чинників та найефективніших засобів для цього є проектна методика. Даються практичні рекомендації щодо оцінювання кінцевого результату. Особливої уваги надано ролі викладача, яка повинна обмежуватися функціями мотиватора, координатора та радника. Проаналізовано переваги та недоліки проектної методики, вказано шляхи подолання певних труднощів, що виникають як в роботі студентів, так і викладача. Доведено ефективність методу проектів у формуванні в студентів навичок критичного мислення, оскільки на кожному етапі виконання проекту відбувається стимулювання інтелектуальних,

креативних, комунікативних здібностей студентів, удосконалення мовленнєвих вмінь, поглиблення предметних знань. Це сприяє підвищенню мотивації до навчання, самооцінки, розширенню творчого та дослідницького потенціалу студентів, що, безперечно, робить їх конкурентоздатними у майбутній професійній діяльності.

Ключові слова: проектна методика, критичне мислення, таксономія, оцінювання, мотивація.

Бараненкова Н. А., Шевченко Ю. В. Развитие критического мышления на занятиях иностранного языка профессиональной направленности посредством метода проектов.

В статье поднимается тема использования метода проектов в обучении иноязычной профессионально ориентированной коммуникации студентов неязыковых высших учебных заведений, анализируются преимущества и недостатки проектной методики, выясняются роль и задачи преподавателя в ходе проектной работы. Этапы работы над проектом рассматриваются через призму таксономии Б. Блума, которая описывает процесс становления мышления, и, согласно которой, цель обучения непосредственно зависит от иерархии умственных процессов. Даются практические рекомендации относительно оценивания конечного результата. Отдельного внимания предоставлено роли преподавателя, которая должна ограничиваться функциями мотиватора, координатора и советника. Проанализированы преимущества и недостатки проектной методики, указаны пути преодоления определенных трудностей, которые возникают как в работе студентов, так и преподавателя. Доказана эффективность метода проектов в формировании у студентов навыков критического мышления, поскольку на каждом этапе выполнения проекта происходит стимулирование интеллектуальных, креативных, коммуникативных способностей студентов, усовершенствование речевых умений, углубление предметных знаний. Это способствует повышению мотивации к обучению, самооценки, расширению творческого и исследовательского потенциала студентов, что, бесспорно, делает их конкурентоспособными в будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: проектная методика, критическое мышление, таксономия, оценивание, мотивация.

Baranenkova N. A., Shevchenko Yu. V. Critical Thinking Skills Development at ESP Lessons by Means of Project Method.

The paper focuses on the issue of developing critical thinking skills of the students of non-linguistic specialisms at English for Specific Purposes lessons using project-based method. The appropriateness and significance of implementing method of projects into teaching ESP as one of the most effective method of developing critical thinking and thus, intensification of formation professionally oriented foreign communicative competence are

proved. The authors emphasize that the most challenging skills to be developed at teaching ESP are critical thinking skills which provide students with tools not only to replicate information but to analyze, evaluate and create. Bloom's Taxonomy categorizing the levels of thinking is reviewed in the article. Using project method as a means of critical thinking development corresponds higher-order thinking skills of Bloom's Taxonomy and that's why appropriateness of implementing it into ESP is scientifically proved. Critical thinking should be developed at all stages of ESP teaching and different types of projects described in the article can be applied. Practical recommendations for designing projects are given. The authors stress that projects should be relevant to the professional needs of students. Particular attention is paid to the role of ESP teacher, which should be limited to the functions of a facilitator, motivator, coordinator and advisor. The advantages and disadvantages of using projects are analyzed and possible ways of overcoming certain difficulties that can arise are offered. The further research area can be seen in designing the criteria for assessment of projects outcomes.

Key words: critical thinking, projects, Bloom's Taxonomy, students of non-linguistic departments, evaluation, motivation.

Стаття надійшла до редакції 29.03.2018 р.

Стаття прийнята до друку 30.03.2018 р.

Рецензент – к.пед.н, доц., Кокнова Т.А.

УДК 811.111'002.8

Василенко О.М., Кінаш Г.Ф.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ СЛЕНГІЗОВАНИХ ЕЛЕМЕНТІВ У ЗОШ

Постановка проблеми. Методична проблема включення сленгізованих елементів у курс вивчення англійської була і є актуальною у сучасній методичній науці, особливо гостро вона стоїть нині: в умовах інтегративних процесів постає необхідність навчити школярів вільно спілкуватися світовою мовою. Мета, із якою необхідно вводити елементи сленгової лексики, є виправданою у процесі читання та розуміння учнями сучасних художніх творів, газет та журналів, а також для ведення особистісно-орієнтованої бесіди або дискусії зі своїми друзями у неформальних об'єднаннях та групах.

Актуальність теми. Шкільний соціум володіє загальним молодіжним сленгом, тому важливо на уроках англійської мови й розвитку мовлення обрати правильну методику навчання сленгового словника з метою запобігання вторинних номінацій, що не стосуються